

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Становлення незалежної України, зусилля держави й суспільства щодо створення умов для формування патріота і громадянина України актуалізували проблему патріотичного виховання підрастаючого покоління. На сучасному етапі в Україні як незалежній державі разом із перспективами вільного державотворення відкрилися широкі можливості для розвитку освіти, науки, культури, що потребує докорінного реформування процесу навчання та виховання молодого покоління. В сучасних умовах підвищуються вимоги суспільства до громадянина України, у якого серед загальнолюдських якостей поряд з мораллю, національною свідомістю та сумлінням мають бути виховані патріотичні почуття і переконання, гідність, розвинута духовна культура [1, с. 2].

Формування творчої, ініціативної, патріотично й національно свідомої особистості вимагає наповнення всіх ланок навчально - виховного процесу, зокрема у вищій педагогічній школі, вагомим змістом, який би відображав історію, мистецтво, культуру, символіку, природу рідного краю, всієї України. Саме такий зміст забезпечуватиме постійне духовне самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності суспільства.

Виховання в Українській державі спрямовується на формування в молоді почуття патріотизму, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, реалізація яких поглиблює державотворчі процеси. Основним завданням патріотичного виховання сьогодні є удосконалення процесу формування національно-патріотичних рис особистості, які б відповідали вимогам національного відродження, поглибленню гуманізації та демократизації суспільства, переходу до цивілізованої соціально-орієнтованої економіки.

Мета статті - обґрунтувати актуальність проблеми патріотичного виховання студентської молоді - майбутніх вчителів географії.

В умовах утвердження Української держави вища педагогічна освіта має забезпечити професійну підготовку патріотично свідомих педагогів, які зможуть виховати майбутніх громадян своєї країни. Тому одним із основних завдань вищої педагогічної школи, громадських установ, організацій є формування у майбутніх учителів національної самосвідомості, виховання громадянина із високими патріотичними почуттями до свого народу і рідної землі, який має брати активну участь у справах суспільства, патріота, якому не байдужі доля Української держави, нації, її економіка, освіта та культура.

Отже, у зв'язку із зростаючими масштабами та перспективами соціального розвитку нашої держави, з економічними і політичними змінами, які відбуваються в суспільстві, враховуючи морально-духовні інтереси всіх верств населення, зростанням національної самосвідомості народу необхідне всебічне зміцнення почуття патріотизму, насамперед майбутніх педагогічних працівників.

Важливість національно-патріотичного спрямування у вихованні молодого покоління підкреслювали українські прогресивні діячі, педагоги Г. Ващенко, В. Винниченко, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. Так, І. Огієнко стверджував, що в закладах освіти весь навчально-виховний процес повинен будуватися так, щоб особистість проймалася українським патріотизмом, національною свідомістю і світоглядом. Теоретико-методологічні засади сучасного патріотичного виховання закладено в дослідженнях українських психологів та педагогів: І. Бега, М. Боришевського, О. Вишневського, Б. Ступарика, Є. Сявавко, О. Сухомлинської, К. Черної, В. Яніва, Я. Яреми та ін. У своїх працях значне місце вони приділяють українській патріотично-національній ідеї, духовності, демократичним засадам навчання і виховання, гуманістичним цінностям. Національно-патріотичне виховання на традиціях українського народу висвітлено у працях сучасних педагогів, таких як Ю. Бондаренко, О. Вишневський, Р. Захарченко, П. Ігнатенко, В. Каюков, О. Сухомлинська, Б. Ступарик та ін. [1, с. 2, 5 - 7].

Провідні засади патріотичного виховання знайшли своє висвітлення у державних документах, зокрема в Законі України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», Національній доктрині розвитку освіти, у Концепції національного виховання та інших

державних і науково-методичних матеріалах, що спрямовують оновлення освітньо - виховного процесу в Україні [2].

Вагоме місце в системі патріотичного виховання майбутнього вчителя посідає туристсько-краєзнавча діяльність, яка є не тільки одним з важливих засобів патріотичного виховання учнівської та студентської молоді, а й забезпечує пізнання рідного краю та навколишнього світу з усією багатогранністю складних взаємовідносин природи, суспільства й особистості, задовольняє потреби у розширенні знань про Вітчизну, сприяє формуванню педагога-патріота, який зможе виховати майбутніх патріотів.

Туристсько-краєзнавча діяльність є невичерпним джерелом духовної культури, яка має унікальні можливості впливу на особистість та формування в неї патріотично-національного світогляду, характеру, ментальності, що є необхідними рисами громадянина України. Завдяки пошуковій краєзнавчо-туристській діяльності, яка є скарбницею моральних та духовних здобутків народу, майбутній вчитель географії вивчає історію, природу різних регіонів та оберігає її, пізнає традиції, звичаї, культуру українського народу. Це зумовлює необхідність дослідження змісту й технологій патріотичного виховання майбутніх учителів у процесі пошукової краєзнавчо-туристичної діяльності, як важливої проблеми педагогічної науки і практики.

Теоретико - методичні засади туристично-краєзнавчої роботи у своїх працях розробляли О. Барков, В. Борисов, М. Мілонов, А. Даринський, Ю. Кононов, М. Костиця, А. Разгон, М. Стельмахович, І. Прус, К. Строев та інші.

Предметом спеціальних досліджень стали окремі аспекти краєзнавчо-пошукової роботи, зокрема: умови формування патріотизму засобами шкільного краєзнавства (І. Прус); роль краєзнавчо-пошукової роботи у підготовці учнів до праці і вибору професії (С. Бабашин); організаційно-педагогічні засади літературного краєзнавства (Е. Пасічник); проблеми формування моральних відносин старшокласників у процесі краєзнавчо-пошукової роботи (П. Бурдейний); формування пізнавальної самостійності школярів у процесі дослідження рідного краю (А. Хоптяр); вплив творчої роботи у процесі вивчення природи рідного краю на формування духовних якостей особистості (М. Дуденко), шляхи виховання підлітків на основі позакласної роботи з народознавства та літературного краєзнавства (О. Столяренко, В. Шульженко); екологічні аспекти експедиційної діяльності з охорони природи рідного краю (Г. Пустовіт); формування екологічної культури студентів педвузів засобами туристсько- краєзнавчої діяльності (Т. Вайда); підготовка майбутніх учителів географії і біології до краєзнавчо-туристичної роботи з учнями (О. Тімець) та інші [2, с. 5 — 8].

Перераховані дослідження не передбачували дослідження проблеми патріотичного виховання майбутніх учителів географії у процесі пошукової краєзнавчо-туристичної роботи. Окремі автори лише фрагментарно, на периферії розгляду інших проблем, торкалися завдань систематизації та можливостей реалізації означеної проблеми.

У вищих навчальних педагогічних закладах за результатами науково-педагогічних досліджень у навчально-виховний процес впроваджуються нові концептуальні моделі виховання майбутнього вчителя. При цьому технології патріотичного виховання майбутнього вчителя географії, де туристсько-краєзнавча діяльність постає лише важливим напрямом професійної підготовки, не знайшли належного наукового обґрунтування.

У процесі вивчення науково-теоретичних джерел та практичного досвіду виховання майбутніх педагогів виявлено суперечності, зокрема, між:

- недостатнім і здеформованим у минулому загальноукраїнознавчим компонентом краєзнавчої підготовки вчителя географії і необхідністю його використання як чинника патріотичного виховання;
- змінами вимог до краєзнавчо-туристичної діяльності вчителя географії і рівнем їх відображення у змісті виховання майбутнього педагога;
- метою патріотичного виховання та відсутністю науково обґрунтованої технології її реалізації в туристсько-краєзнавчій діяльності майбутніх педагогів.

Виходячи із вищесказаного, цілісне осмислення напрямів, змісту, форм і методів патріотичного виховання учителів географії в умовах реформування вищої педагогічної освіти уявляється вкрай нарізним. Якісна визначеність туристсько-краєзнавчої діяльності, зокрема завдань підготовки вчителя географії у цьому напрямі, її сутність, організація, функціонування, тенденції розвитку залишаються недостатньо розкритими, що ускладнює побудову стратегії її розвитку та управління.

Саме це зумовило вибір теми дисертаційної роботи: «Патріотичне виховання майбутніх вчителів географії в процесі пошукової туристсько - краєзнавчої діяльності».

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх вчителів географії в процесі пошукової туристсько-краєзнавчої діяльності.

Гіпотеза дослідження - процес патріотичного виховання вчителів географії в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності буде ефективнішим, якщо: зміст пошукової туристсько-краєзнавчої діяльності спрямувати на виховання патріотичних почуттів; забезпечити цілеспрямований і систематичний вплив туристсько-краєзнавчої роботи на формування емоційно-ціннісного, інтелектуального, діяльнісного компонентів патріотичного виховання студентів; постійно поглиблювати у студентів інтерес до туристсько-краєзнавчої діяльності, як носія національних цінностей, традицій, звичаїв, духовних надбань українського народу; забезпечити наступність навчально-виховної роботи в аудиторний та позааудиторний час, спрямовуючи студентів на детальніше вивчення та засвоєння історії, регіональних особливостей; створювати умови для організації пошукової науково-дослідницької та природоохоронної діяльності студентів.

Реалізація поставленої мети та доведення гіпотези дослідження передбачають розв'язання таких завдань:

1. Проаналізувати й узагальнити історико - педагогічні аспекти досліджуваної проблеми в теорії та практиці вітчизняної педагогіки та сучасний стан патріотичного виховання студентської молоді засобами туристсько-краєзнавчої роботи.

2. Визначити критерії, показники та рівні вихованості патріотизму в майбутнього вчителя географії.

3. Обґрунтувати модель патріотичного виховання майбутніх учителів географії засобами туристсько-краєзнавчої діяльності.

4. Розробити технологію патріотичного виховання майбутніх учителів географії в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності та експериментально її перевірити.

Об'єктом дослідження є процес патріотичного виховання майбутніх вчителів географії в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності.

Предметом дослідження - педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх вчителів географії в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності.

Розв'язуючи наукову проблему патріотичного виховання студентів - майбутніх вчителів географії, ми вперше обґрунтуємо педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх учителів географії в процесі пошукової туристсько-краєзнавчої діяльності, розроблено технологію виховання патріотичного виховання майбутніх учителів географії в процесі пошукової туристсько-краєзнавчої діяльності, визначено критерії, показники та рівні вихованості патріотизму та діагностичний інструментарій. Подальшого розвитку набуде зміст туристсько - краєзнавчої роботи майбутніх учителів географії, форми і методи патріотичного виховання студентської молоді.

Практичне значення дослідження полягатиме у створенні в розробці змісту та технології патріотичного виховання майбутніх вчителів географії в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності; підготовці посібників та методичних рекомендацій.

Основні положення дисертаційного дослідження можуть бути використані у складанні програми виховання студентської молоді, в системі підготовки кураторів, а також в загальноосвітніх та вищих закладах різних типів та рівнів акредитації в процесі патріотичного виховання особистості.

Перспективи подальших досліджень полягають у розкритті ВИХОВНОГО потенціалу туристсько-краєзнавчої діяльності; ґрунтовному аналізі стану патріотичного виховання студентів вищих навчальних педагогічних закладів засобами туристсько-краєзнавчої роботи.

Список використаної літератури

1. Ігнатенко П. Р. Виховання громадянина: психолого - педагогічний і народознавчий аспекти / П. Р. Ігнатенко, В. Л. Поплужний, Н. І. Косарева, Л. В. Крицька. - К. : Інститут змісту і методів навчання, 1997. - 249, [3] с.

2. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / уклад. О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя. - К. Знання, 2005. - 767, [1] с.

3. Концепція національної системи освіти// Учитель. .1999. № 11 - 12. - С. 30-35.

4. Корнєєв О. Розвиток географічного краєзнавства в Україні (кінець XIX - початок XX століття) / О. Корнєєв // Географія та основи економіки в школі. - 2005. - №3. - С. 42-45.

5. Костиця М. Становлення організаційних форм українського географічного краєзнавства / М. Костиця // Географія та основи економіки в школі. - 2005. - № 3. - С. 39 - 42.

6. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : навч. посіб. / М. П. Крачило. - К. : Вища школа, 1994. - 190, [1] с.

7. Круль В. П. Краєзнавство: історична географія / В. П. Круль. - Чернівці : ЧДУ, 1999. - 107, [2] с.

8. Тімець О. В. Організація краєзнавчо-туристської роботи з учнівською та студентською молоддю / О. В. Тімець, В. П. Комаєр. - Умань : Алмі, 2005.- 194, [2] с.

Максютов А. О. Патріотичне виховання майбутніх учителів географії: постановка проблеми

У статті обґрунтовується актуальність проблеми патріотичного виховання студентів-майбутніх вчителів географії. Виконаний аналіз літературних джерел, фундаментальних праць, в яких розкривається питання патріотичного виховання студентської молоді. Вказуються окремі суперечності у підготовці майбутніх педагогів. Формулюються об'єкт, предмет, завдання дослідження. Розкриваються перспективні питання, що будуть вирішені при виконанні цього дослідження, та практичне значення розв'язання цієї проблеми для освітньої сфери.

Ключові слова: патріот, патріотичне виховання, вчитель географії.

Максютов А. А. Патриотическое воспитание будущих учителей географии: постановка проблемы

В статье раскрывается актуальность проблемы патриотического воспитания студентов - будущих учителей географии. Анализируются литературные источники, основные фундаментальные работы, в которых рассматриваются вопросы патриотического воспитания студенческой молодежи. Указываются проблемы подготовки будущих педагогов. Формулируется объект, предмет, задания исследования. Раскрываются перспективные вопросы, а также практическое значение, которые будут получены при выполнении этого исследования.

Ключевые слова: патриот, патриотическое воспитание, учитель географии.

Maksytov A. O. The patriotic training of the future teachers of Geography: putting of the problem

The actuality of the problem of the patriotic training of the students - future teachers of Geography has been grounded in the article. The literary sources, the fundamental works, in which questions of the patriotic training of the students have been observed, were analyzed. The problems of the preparing of the future teachers were showed. The object, tasks of the investigation has been formulated. The main perspectives and practical meaning of this investigation are showed.

Key words: patriot, patriotic training, teacher of Geography.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2012 р.

Прийнято до друку 30. 03.2012 р.